

עיניים נוצצות

אותה בפיג'מה היא נשארה עם עיניים רגילות. ירוקות-ירוקות, ומאוד-מאוד יפות, אבל לא נוצצות. "עם עיניים נוצצות אני אוכל לעשות כל-כך הרבה דברים," ניסתה לשכנע את אמא שלה, שנראתה קצת חסרת סבלנות, "אני אוכל ללכת איתן בלילה על הכביש ומכוניות יראו אותי מרחוק, וכשאהיה יותר גדולה אני אוכל לקרוא איתן בחושך ולחסוך המון חשמל, וכשאלך לכם לאיבוד בקולנוע תמיד תוכלו למצוא אותי בקלות, בלי לקרוא לסדרן." "מה זה כל הקשקוש הזה על עיניים נוצצות," אמרה אמא שלה והכניסה סיגריה לפה, "אין כזה דבר בכלל, מי הכניס לך את השטות הזאת לראש?" "יש," צעקה הילדה וקפצה על המיטה, "יש ויש ויש, וחוזן מזה, אסור לך לעשן לידי כי זה לא בריא לי." "בסדר," אמרה אמא שלה, "בסדר. הנה, אפילו לא הדלקתי," והחזירה את הסיגריה לקופסה. "ועכשיו, בואי תשכבי במיטה כמו ילדה טובה ותספרי לי, ממי שמעת שיש עיניים נוצצות? אל תגידי לי שמהגנת הזאת, השמנה?" "היא לא שמנה," אמרה הילדה, "ולא ממנה, וגם לא שמעתי, ראיתי לבר. יש כאלה לילד אחד מלוכלך אצלנו בגן." "ואיך קוראים לו, לילד המלוכלך הזה?" "לא יודעת," משכה הילדה בכתפיה, "הוא מלוכלך כזה ושותק ויושב תמיד רחוק. אבל העיניים שלו נוצצות וזה בטוח, ואני רוצה גם." "אז תשאלי אותו מחר מאיפה הוא השיג אותן," הציעה אמא שלה, "וכשהוא יגיד לך, ניסע ונביא לך גם." "ועד מחר?" שאלה הילדה. "עד מחר תישני," אמרה אמא שלה, "ואני אצא לעשן בחוץ."

למחרת, הילדה הכריחה את אבא שלה לקחת אותה לגן מוקדם-מוקדם, כי כבר לא היתה לה סבלנות, והיא רצתה לשאול את הילד המלוכלך איפה משיגים עיניים נוצצות. אבל זה לא עזר

זה סיפור על ילדה שאהבה, יותר מהכל, דברים נוצצים. היתה לה שמלה עם נוצצים, וגרביים עם נוצצים, נעלי בלט עם נוצצים. וכוכה כושית שקראו לה כריסטי, על שם העוזרת שלהם, עם נוצצים. אפילו השיניים שלה היו נוצצות, למרות שאבא שלה התעקש שהן "בוהקות" ושזה לא ממש אותו הדבר. "נוצץ," היא חשבה לעצמה, "זה הצבע של הפיות, ובגלל זה הוא הכי יפה מכל הצבעים." כשהגיע פורים היא התחפשה לפיה קטנה. בגן היא פיזרה נוצצים על כל ילד שעבר לידה, ואמרה שזה אבקת משאלות מיוחדת, שאם מערבבים אותה עם מים אז המשאלות מתגשמות, ושם הוא ילך עכשיו הביתה ויתערבב עם מים אז גם המשאלה שלו תתגשם. זאת היתה תחפושת מאוד משכנעת, שזכתה במקום ראשון בתחרות התחפושות של הגן. והגנת הילה אמרה בעצמה שאם לא היתה מכירה אותה כבר מוקדם, והיתה פוגשת אותה ככה סתם ברחוב, אז היא ישר היתה מאמינה שהיא באמת פיה.

כשהגיעה הביתה הורידה הילדה את התחפושת, נשארה רק בתחתונים, העיפה באוויר את כל מה שנשאר מהנוצצים וצעקה, "אני רוצה עיניים נוצצות!" היא צעקה כל-כך חזק, שאמא שלה באה בריצה לבדוק שהכל בסדר. "אני רוצה עיניים נוצצות," אמרה הילדה, הפעם בשקט, והמשיכה להגיד את זה לאורך כל המקלחת, אבל גם אחרי שאמא שלה ניגבה אותה והלבישה

לה, כי הילד המלוכלך הגיע אחרון, הרבה אחרי כולם. והיום, הילד המלוכלך אפילו לא היה מלוכלך. זאת אומרת, הבגדים שלו נשארו קצת ישנים ועם כתמים, אבל הוא בעצמו נראה מאוד רחוק, ואפילו כמעט מסורק. "תגיד, ילד", היא אמרה לו בלי לחכות אפילו שנייה, "מאיפה יש לך עיניים כאלה נוצצות?" "זה לא בכוונה", התנצל הילד הכמעט-מסורק, "זה קורה מעצמו." "ומה אני צריכה לעשות בשביל שגם לי זה יקרה מעצמו?" התרגשה הילדה. "אני חושב שאת צריכה לרצות משהו חזק-חזק ושהוא לא יקרה, ואז העיניים ישר יהיו נוצצות." "שטויות", כעסה הילדה "הנה, אני רוצה למשל שיהיו לי עיניים נוצצות ואין לי, אז למה העיניים שלי לא נהיות מזה נוצצות?" "לא יודע", אמר הילד, שנבהל מאוד מזה שכעסה, "אני יודע רק על עצמי, לא על אחרים." "אני מצטערת שצעקתי", הרגיעה אותו הילדה ונגעה בו בכף היד הקטנה שלה, "יכול להיות שזה ככה רק אם רוצים דברים מסוג מסוים. תגיד לי, מה זה הדבר הזה שאתה רוצה חזק-חזק ולא קורה?" "ילדה אחת", גימגם הילד, "שתהיה חברה שלי." "זה הכל?" התפלאה הילדה, "אבל זה נורא פשוט. תגיד לי מי הילדה ואני ישר אצווה עליה שתהיה חברה שלך. ואם היא לא תסכים אז אני אארגן עליה חרס." "אני לא יכול", אמר הילד, "אני מתבייש." "טוב", אמרה הילדה, "זה לא ממש חשוב. וזה גם לא בדיוק פותר את הבעיה שלי עם העיניים. כי אני הרי לא יכולה לרצות שמישהי תהיה חברה שלי וזה לא יקרה, כי כולן רוצות להיות חברות שלי." "את, מילמל הילד מעצמו, "אני רוצה שאת תהיי חברה שלי." הילדה שתקה רגע, כי הילד המלוכלך הצליח להפתיע אותה, ואז נגעה בו שוב בכף ידה הקטנה והסבירה, בקול שאבא תמיד משתמש

כשהיא מנסה לרוץ לכביש או לגעת בחשמל, "אבל אני לא יכולה להיות חברה שלך, כי אני ילדה מאוד חכמה ומקובלת, ואתה סתם ילד מלוכלך שיושב תמיד בצד ושותק כל הזמן, שהדבר היחידי שמויחד בו זה זה שיש לו עיניים נוצצות, וגם זה ישר ייעלם אם אני אסכים להיות חברה שלך. למרות שהיום, אני חייבת להגיד שאתה הרבה פחות מלוכלך מתמיד." "התערכבתי עם מים", הודה הילד הפחות-מלוכלך, "בשביל שהמשאלה שלי תתגשם." "מצטערת", אמרה הילדה, שכבר לא נשארה לה הרבה סבלנות, וחזרה למקום שלה.

כל היום הזה היתה הילדה עצובה, כי הבינה שכנראה כבר אף-פעם לא יהיו לה עיניים נוצצות. וכל הסיפורים והשירים והריתמיקות לא הצליחו להעביר את העצב הזה. ופעם בכמה זמן, כשכבר כמעט הצליחה להפסיק לחשוב על זה, היתה רואה את הילד השותק עומד בצד השני של הגן ומסתכל עליה, והעיניים שלו, כאילו בשביל להכעיס, רק נהיו יותר ויותר נוצצות.

[א]

הסיפור הזה הוא סיפור מנצנצץ, וכדי ליאור לאורו יש להשתדל בו במיני השתדלויות, לשדל אותו, להתנצנץ באור ישר ובאור חוזר, לפתות ולהתפתות ואולי גם להתגנב. צריך להיות נוקש ודופק על הפתח עד שִׁפְתָחוּ לו, ובמשחק האורות והצללים שברצוני לשחק עם הסיפור אשתף גם את בעל המימרא, רבי נחמן מברסלב. למרות ההבדלים בטעם ובגוון ובמרקם ובנפשיות (אתן להם גם ביטוי גרפי), עומק הדבקות הברסלבית והנאיביות הילדותית של הסיפור -- שלא כפנימיותם של גיבורי 'עיניים נוצצות' -- נפגשים. ההבדלים 'לא יכסו על האהבה ונהרות [תרתי משמע] לא ישטפוה'.

[ב]

"הנה, אני רוצה למשל שיהיו לי עיניים נוצצות ואין לי, אז למה העיניים שלי לא נהיות מזה נוצצות?", שואלת הילדה בכעס. גם אנחנו שואלים, שהרי זו השאלה שנוקבת לשתי-השיתין של התנוצצות העיניים ושל הסיפור. הילד, "שנבהל מאוד מזה שכעסה", נסוג מהסבריו מול כעסה של הילדה ואומר בתשובה "אני יודע רק על עצמי, לא על אחרים". ומה נאמר אנחנו, שרוצים לחלץ מן הסיפור תובנות גם על אחרים ועל עצמנו? מה סוד התנוצצות העיניים? החוקיות שהתווה הילד בתשובתו הראשונה ("את צריכה לרצות משהו חזק-חזק ושהוא לא יקרה") אינה נראית בעינינו כפי שהיא נראית לילדה ('שטויות'); אבל וודאי שהיא איננה חודרת לעומק המבוקש, ושאלת הילדה, שבעיניה (ממש) יש הפרכה לחוקיות, צריכה מענה.

הוא רוצה ואין לו, וגם הילדה רוצה ואין לה, אז מדוע יש לו ואין לה עיניים נוצצות? על-פי השערת הילדה, "יכול להיות שזה ככה רק אם רוצים דברים מסוג מסוים"; היא רוצה עיניים נוצצות והוא רוצה "ילדה אחת, שתהיה חברה שלי". מה ה'הבדל בסוג', בין דבר זה לדבר זה? ואולי: מה בין רצון לרצון? או אולי, מה בין ה'אין' שלו לבין ה'אין' שלה?

[ג]

הילדה-שאהבה-דברים-נוצצים לא אוהבת את עיניו הנוצצות של הילד – אדרבא, אלה נוצצות 'כאילו בשביל להכעיס' אותה. היא לא אוהבת אותו, כי הן אינן שלה. נראה שהיא אינה אוהבת את הדברים הנוצצים אלא אוהבת שיהיו לה דברים נוצצים (גם את שמה של העוזרת כריסטי היא מנכסת לבובתה). ובעיקר, היא אוהבת את עצמה נוצצת, ואוהבת שיהיו לה דברים נוצצים לשם קישוט -- 'היתה לה שמלה עם נוצצים, וגרביים עם נוצצים, נעלי בלט עם נוצצים' 'ואפילו השיניים שלה היו נוצצות'. גם הילד המלוכלך רוצה שיהיה לו משהו, 'ילדה אחת, שתהיה חברה שלו', אבל בחברות -- אני שלך ואת שלי; רצון-האהבה הוא רצון מתמסר, נוהר לאהובה, והתנוצצות-העיניים שלו, הארתו-נהרתו, היא פרי נהירתו.

רצונו של הילד הוא מן הסוג של 'עת רצון', רצון בחינת נדיבות ושפיעה, הארת-פנים. רצון-בחינת-נדיבות אמנם אינו 'חזק-חזק', ומאור-הפנים של מי שנוטה-רצון אינו מותנה בזה ש'רוצים] משהו חזק-חזק והוא לא יקרה'; התנוצצות-העיניים של הילד אינה איפוא בדיוק מאור-פנים. ובכל זאת, גם מאור-הפנים וגם התנוצצות-העיניים הם גאות של הנפש לקראת מי שנוטים אליו רצון ורוצים בו. מדוע ובאיזה אופן מעלה הנפש הגואה התנוצצות בעיניים בשעה שהרצון מן הסוג הזה אינו מתמלא, מה טיבו של האין ומה תרומתו לגוון העין, זאת אברר בהמשך.

[ד]

(עם הנצח לא מפחד מדרך ארוכה, החיפזון מן השטן, 'פְּשָׁרָא שְׂאִינוּ עוֹלָה בְּיָדוֹ הִיא מְתוֹן מְתוֹן'). "כשהגיעה הביתה הורידה הילדה את התחפושת, נשארה רק בתחתונים, העיפה באוויר את כל מה שנשאר מהנוצצים וצעקה, 'אני רוצה עיניים נוצצות!' היא צעקה כל-כך חזק, שאמא שלה באה בריצה... 'אני רוצה עיניים נוצצות'. על רצונה של הילדה בעיניים נוצצות, ובעצם עליה עצמה ועל סביבתה, ניתן להיאמר כמאמר הפסוק (איוב י"ד) "קצר ימים שבע רוגז" -- בוקה ומבולקה, קוצר-רוח וחוסר-סבלנות.

[ה]

ממה נובעים קוצר-רוח וחוסר-סבלנות, ומהו שורשם הרחוני? רבי נחמן חוצב ולש ציור מחומרי המילים עצמן:

דע, שעל-ידי שהעולם הם מקטני אִמְנָה, על-כֵּן הם צְרִיכִים לְתַעֲנִית, דְּהִינוּ עֲבֹדוֹת קְשׁוֹת. מֵה שְׁצָרִיכִין לְפַעֲמִים לְעֲבֹדוֹת קְשׁוֹת, הוּא בְּבַחֲיִנַת מֵה שְׁאֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ, זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה 'בְּשַׁעַת שְׁמֵד אֶפְלוּ אֲעַרְקָתָא דְּמִסְאֲנֵי יְהִרְגֵנָּה וְאֵל יַעֲבֵר'. נִמְצָא שְׁאֵף שְׁבָאָתָא אֵין רְאוּי שְׁיִהָרֵג עַל זֶה, אֵד מְחַמֵּת שְׁהוּא שַׁעַת שְׁמֵד, וְהֵם מִתְגַּבְּרִים וְרוֹצִים דִּיקָא לְהַעֲבִירוּ עַל דָּת וְלְהַבְיִאוּ לְכַפִּירוֹת, חֵס וְשְׁלוֹם, עַל-כֵּן אֶפְלוּ עַל דְּבַר קַל. וְהַעֲבֹדָה-זֶה וְהַכְּפִירוֹת הֵם בְּבַחֲיִנַת "אֵף אֵין יֵשׁ רוּחַ בָּהֶם" -- שְׂאִין בָּהֶם שׁוּם רוּחַ כָּלֵל. וְהַקְטִינֵי-אִמְנָה הֵם בְּבַחֲיִנַת "מִקְצָר-רוּחַ", שְׁהוּא כְּמוֹ מְמַצֵּעַ, דְּהִינוּ שְׂאִין לְהֵם אִמְוִנָה שְׁלֵמָה, שְׁהִיא בְּחִינַת מְאָרִיךְ רוּחוֹ, כְּמוֹבָא בְּמִקּוֹם אַחַר (בְּלִקְוֹטֵי א סִימֵן קַנְהוּ), וְאֵף-עַל-פִּי-כֵן אֵינָם כּוֹפְרִים לְגַמְרֵי, שְׂאִין לְהֵם שׁוּם רוּחַ כָּלֵל, רַק הֵם כְּמוֹ מְמַצֵּעַ, וְרוּחָם קְצָרָה, בְּחִינַת מְקַצֵּר-רוּחַ. וְזֶהוּ "מִקְצָר-רוּחַ וּמְעַבְדָּה קְשָׁה" -- שְׁמַחֲמַת שְׁהֵם בְּבַחֲיִנַת "קְצָר-רוּחַ", מְחַמֵּת שְׁהֵם קְטִינֵי אִמְנָה כְּנִי, עַל-יְדֵי-זֶה צְרִיכִין לְעֲבֹדוֹת קְשׁוֹת וּלְתַעֲנִיתִים

הראשונה, היא מוציאה את הרוח ממפרשי מניעיו המידיים של הסוחר שרץ במהירות אל השוק לקנות ולמכור, וממירה את זהותו כסוחר בזהות חדשה, שבמוקד תשומת-הלב שלה ובמוקד תחושת העצמיות שלה עניינים אחרים לגמרי (רבי נחמן אינו מפרט אותם, ומשאיר למקרב למלא אותם). באפיסודה השנייה, היא מדגישה את מה שמגולם בלאו-הכי באורחות חייו ורגשותיו של רבי נחמן, ההתמסרות למה שיש לי לעשות בזה העולם. גם כאן, הפרספקטיבה הרחבה יותר של השמים היא פרספקטיבה מתמירה (ההרחבה-התמרה נוכחת גם בתיאור הגלובלי של עשייתו בזה העולם, ובדרך הבעתו, וְאָמַר זֶאת בְּדֶרֶךְ הַפְּלִגָּה). למרות שההתמסרות מגולמת בלאו-הכי בחיי רבי נחמן, היא עלולה להיטשטש בחוג מבטו הקרוב והיומיומי. המטרות הקרובות והיומיומיות מסובכות (ולעתים מתוסכלות) בסבך של עיכובים, הכבדות ומניעות. היזכרות מחודשת בשמים, נשיאת העיניים למרחוק, מיקום מחודש של המטרות הקרובות באור התכלית הנחצית, מלבים ומחיים את הזדהותו של העצמי עם העיקר הזה ומשילים מעליו את הטפל שממסך אותו.

עקר הצער שיש לאדם מהיסורין שעוברים עליו, חס ושלום. הוא רק מחמת שלוקחין מהאדם הדעת, עד שאין יכול להסתפל על התכלית, שהוא פלו טוב, ואז מרגיש צער וכאב היסורין. כי פשיש לו דעת, ומסתפל על התכלית, אינו מרגיש פל הצער של היסורין פני"ל. ובזה תבין דבר נעלם ונסתר, מה שנטבע בנפש האדם, פשיש לו יסורין גדולים, רחמנא לצלן, כגון למשל פשחותיכו איזה איבר לאדם, חס ושלום. אזי סותם ועוצם את עיניו בחזק. כי זה אנו רואים בחוש, כשאדם רוצה להסתפל על דבר שהוא רחוק ממנו, אזי סותם את עיניו, ומצמצם ומכווץ הראות, כדי לכוון הראות אל הדבר הרחוק שרוצה לראות. וזה מחמת כי הראות היא משרת ושלוח של המח, להביא הדבר שרוצה לתוד המוח. ... כמו כן, כשרוצים להסתפל על התכלית, שהוא פלו טוב, פלו אחד. צריך לסתם את עיניו, ולכוון ההסתפלות אל התכלית: קמא סה

להיזכרות הנשנית בשמים, להמשכת הנצח אל הזמני, לחיבור עם התכלית, רבי נחמן קורא לזכר תמיד בעלמא דאיתי, שלא יהיה בדעתו, חס ושלום, שאין עולם אלא אחד (קמא נד). כאמור, יש להיזכרות הזו תפקיד מתמיר: המעבר מקוצר-ראות לראייה ארוכה הוא עצמו התמרה מקוצר-רוח לאריכות רוח.

מימד ההתמרה שבהרחבת הפרספקטיבה, בהסתכלות על דבר שהוא רחוק ממנו, לא יובן לאשורו אם נתפוס את העצמיות כמין גרעין פנימי עצמותי בתוככי האדם, גרעין שתקוותיו ושאיפותיו מפקיעות אותו מעצמו. תקוות ושאיפות שמפקיעות את האדם מעצמיותו מסכסכות, מעצם הגדרתו, את האדם עם עצמו, הן מכשול לאורך-רוח ומתכוון לקוצר-רוח. אם עצמיותו של האדם היא 'בתוך עצמו' באופן כזה, נשיאת העיניים לדבר שהוא רחוק ממנו היא התנכרות-עצמית, ואדם שסותם ועוצם את עיניו בחזק כדי לכוון הראות אל הדבר הרחוק שרוצה לראות עיוור לעצמו ומנוכר לעצמו. ניכור עצמי מבטא את הפער בין עצמיות שמנסה לחזור לעצמה ולהתכנס בתוך עצמה לבין הדבר הרחוק: הרצון לנכס וילצבורי הישגים מתקבע בעצמי הקיים; חריגת-ניכוס כזו קורעת בתוך-תוכה 'חור שחור', פוערת בעצם ישותה פער בלתי-נסבל בין מה שהיא לבין מה שהיא רוצה להיות; היא חיה בעת ובעונה אחת בתוך עצמה ומחוץ לעצמה, וימנעת את עצמה באין (סארטר).

יש אכן 'עצמיות עצמותית' שזה טיבה, אבל זו אינה מהותה של עצמיות בכלל, והיא מועמדת בעצמה להתמרה. 'במקום שאדם חושב במחשבה שם הוא כולו' (בעש"ט), והמבט אל השמים יכול להתמיר את העצמיות עצמה מיש שמוכל-בתוך-עצמו ליש שהווייתו היא יציאה וחריגה. "עקר התהוות הנפש הוא על-ידי ההשתוקקות והפסופין של איש ישאל אחר השם יתברך, כל אחד לפי מדרגתו שהוא נכסף ומשתוקק ומתגעגע להגיע אל מדרגה למעלה ממנה, על-ידי הפסופין אלו נעשה נפש, כמו שפיתוב (תהלים פ"ד): נכספה וגם כלתה נפשי, הינו מה שאני נכסף וכלה אחר השם יתברך, מזה בעצמו נעשה נפשי" (קמא לא, ט). והפסופין הן הנפש [...], ואומרים: וינפש, וי אבדה נפש, ומתחילין להתגעגע אחריה, ועל ידי זה בעצמו שאנו מתגעגעין אחר הנפש, מזה בעצמו נתנה הנפש היתרה (שם). הכיסופין אינם רק מוציאים לאור-העולם או מגלים נפשיות שרוחשת לה בשלמותה כל העת שם, במסתרים, אלא הם-הם ממשותה של הנפש: "כמו שפיתוב (שיר השירים ה): נפשי יצאה בדברו, שעל-ידי הדבור יוצאת הנפש מכח אל הפעל. כי על-ידי ההשתוקקות נתנה הנפש בכת, ועל-ידי הדבור שהוא מדבר בפיו ההשתוקקות, נגמר הנפש ויוצאה מכח אל הפעל" (שם). אם כך, הכיסופין אינם ניכור של הנפש מעצמה. בהתמסרות ובמסירות יש ויתור על האחיזה ועל העצמיות 'שמכבר'; העצמי נוהר וחורג אל מה שמחוץ להיקבעויותיו-קבעויותיו הראשוניים, מתרחב והולך, מתארך ונוהר.

בתשוקה להשיג ולנכס, האין מכרסם בנפש ומרוקן אותה. בהתמסרות, לעומת זאת, האין מרחיב ומאריך את הנפש, ממלא אותה -- אם כי, בהיותה נשאבת ומתרחבת לאינסוף, היא לא תימלא. ההשתוקקות והשקיקה חורגות בשני המקרים אל מעבר לעצמן ומפקיעות את האדם מעצמו, אלא שבראשון הן שפע ששופע אל מעבר לגבולותיו ובשני הן יחול חסר-תוחלת, וגם הנפש לא תימלא.

קיום משתוקק, כמו גם קיום נדיב, שרוצה לתת מעצמו, אינו מנוכר איפוא לעצמו. הוא חי בחריגה, בשפיעתו המתמדת אל מעבר לגבולותיו המתרחבים והולכים:

פעם אחת אמר: צמאון הוא תאנה גדולה. ולפי הבנתי, פונתו היתה לרמוז לנו מענין השתוקקות וכסופין וצמאון להשם יתברך שהוא דבר נפלא מאד. כמו הצמא מאד פשהוא בא אל הפנים שיש לו תענוג גדול משתיתו לגדל צמאונו. נמצא שעקר תענוג הגדול הוא על-ידי הצמאון. כמו כן הוא כל עניני פסופין ונגעוים דקדשה להשם יתברך ולעבודתו באמת. והיו עקר תענוג עולם הבא שאז יזכי לראות ולכסופין בחינת רעוא דרעוין [רצון הרצונות] שהוא בחינת הסתלקות משה. והוא בחינת ארבע מאות עלמין דכסופין דירתין צדיקא לעלמא דאיתי [ארבע מאות עולמות של כיסופים שירשו הצדיקים לעולם הבא]. הדיא הוא דכתיב (בראשית כג-טז): ארבע מאות שקל כסף וכי' כמבאר ביהר הקדוש, דכסופין דיקא. כי

אז יזכו לצמאון ולכסופין אמתיים להשם יתברך שזהו עקר התענוג של עולם הבא שיזכו בכל פעם לריות צמאונם (שיחות הר"ן אות רנט).

נדיבות והשתוקקות כאלה אינן נקרעות בין מה שהן בהווה לבין מה שכבר אינן ומה שעדיין אינן, אלא מתפרשות על המומנטים השונים, הולכות ואוספות בעיניים מאירות את המומנטים האלה לכלל אחדות:

וכשענינו מאירות וצופות, בבחינות ישדה צופים הנ"ל, אזי יכול להסתכל בכל אחד ואחד, להביאו אל התכלית... ואז הדבור כהגן בשלמות. כי כל דבור ודבור הוא עולם מלא, וכשאדם עומד להתפלל, ומדבר דבורי התפלה, אזי הוא מלקט ציצים ופרחים ושושנים נאים כאדם ההולך בשדה, ומלקט שושנים ופרחים נאים אחת לאחת, עד שעושה אגדה אחת ואחר-כך מלקט עוד אחת לאחת ועושה אגדה אחרת ומתברר יחד, וכן הולך ומלקט ומקפץ כמה וכמה אגדות נפים ונאים כמו כן הוא הולך בתפלה מאות לאות, עד שמתחברים כמה אותיות, ונעשה מהם דבור וכן עושה בתבות שלמות, ואחר-כך נתחברין שתי התבות ואחר-כך הולך ומלקט יותר, עד שגומר ברכה אחת ואחר-כך מלקט יותר ויותר, והולך מאבות לגבורות, ומגבורות לקדושות, וכן הולך להלן יותר מי יפאר גדל פאר הלקוטים והקבוצים, שאדם מלקט ומקפץ בדבורי התפלה. וכשהדבור יוצא... אזי הדבור מבקש ומתחנן מהנפש, לבל תפרד ממנו. ותקף כשיוצא אות ראשונה, כגון אות בי"ת מתבת ברוך, אזי מבקש ומתחנן מהנפש לבל תפרד ממנו כי איך תוכל להתפרד ממני, לגדל ההתקשרות והאהבה שיש בינינו כי אתה רואה את יקר יפני וזיוי והדרי ותפארת, ואיך תוכל לנתק עצמך ממני ולפרד מאתי הן אמת, שאתה צריך לילך יותר, כדי ללקט עוד סגלות יקרות וחמודות גדולות, אבל איך תוכל לפרד ממני ולשפח אותי, על כל פנים תראה שבכל מקום שתלך ותבוא לשם לא תשפח אותי, ולא תפרד ממני מפני שכן כשגומר תבה אחת, אזי כל התבה מבקשת כל הנ"ל ומלפפת ומחבקת אותו, ואינה מנחת אותו לילך מאתה פני"ל. ובאמת הוא צריך ומכרח לדבר עוד הרבה דבורים, וכמה ברכות וענינים עד גמר התפלה על כן הכלל שצריך לעשות אחד מכל התפלה כלה ובכל דבור שמדבר, יהיה נמצא שם כל הדבורים של התפלה ומהתחלת התפלה עד הסוף יהיה הכל אחד וכשעומד בהדבור האחרון של התפלה, יהיה עדין עומד בתבה ראשונה של התפלה כדי שעל-ידי זה יוכל להתפלל כל התפלה כלה, ואף-על-פי-כן לא יתפרד אפלו מאות ראשונה של התפלה (לקוטי מוהר"ן, תורה ס"ה)

ורבי נחמן נאה דרש ואף נאה קיים,

ורבנו זכרנו לברכה היה בדבר זה חדוש נפלא מאד, כי היה זריו בתכלית הזריוות שלא היה דגמתו בעולם, וכל דבר שהיה צריך לעשות אפלו בעניני עבודות גשמיות שהם צרכי האדם, היה עושהו בזריוות נפלא מיד דיקא, מכל-שכן בעבודת השם. ואף-על-פי-כן היה מתון גדול, כשראה שאינו עולה בידו היה מתון מתון. רק שצריכין להתגעגע ולכסף להשם יתברך תמיד גם בעת שאין עולה בידו עבודת השם כראוי. ולבלי לנאש עצמו כלל משום דבר. ותקף פשהשם יתברך עוזר והוא יכול לחטף איזה דבר שבקדשה, יעשהו מיד בזריוות גדול. ואי אפשר לבאר דבר זה בכתב. והמשפיל החפץ באמת יבין מזה קצת עצות לעבודת ה':

אריכות-הראות, אריכות-רוח, אריכות-אפיים, הארת-פנים והארת-עיניים, חסד וזמן, קשורים איפוא זה בזה (עקר הזמן של המעין, הוא רק מה שהלב נותן לו במתנה יום אחד... האיש חסד האמת הוא נותן במתנה יום אחד להלב הנ"ל, והלב נותן היום להמעין ואזי שוב יש זמן להמעין), וכן היפוכיהם.

[ז]

עם עיניים נוצצות הילדה תוכל 'לעשות כל-כך הרבה דברים'; היא נישאת על כנפי דמיונה, שפותח בפניה אופקים-לא-נודעו של זהירות בדרכים ושל חיסכון בחשמל (קול דימונה של הילדה, כך מתברר בהמשך, הוא בת קול לקול שאבא תמיד משתמש כשהיא מנסה לרוץ לכביש או לגעת בחשמל). זהו דימיון חסר-סבלנות – אוקסימורון [ביטוי סתירתי] -- הד ובבואה לאופן הקשב של אמה, שמלכתחילה 'נראתה קצת חסרת סבלנות', שה'מה זה כל הקשקוש הזה' שלה מבטא בדיוק נמרץ את העניין שיש לה בהפלגות הדימיון של ילדתה. גם מבטה של האמא אינו נספג בנקבוביות של המציאות ובקיפוליה-מחילותיה, אלא נהדף חזרה מפני השטח שלה, בעוקצנות וברוגזנות. העיניים הנוצצות שילדתה מדברת עליהן הן 'שטות' שמישהו 'הכניס לה לראש' (הביטוי 'שטויות' שגור כפי שראינו גם על לשונה של הילדה), הגננת היא 'הגננת הזאת, השמנה', והילד הוא 'הילד המלוכלך הזה' (גם הסיגריה תורמת לדיוקן). האמא, כמו ילדתה, מתעלת את העיניים הנוצצות לאפיק המעשי. אם יש לילד עיניים נוצצות, הוא השיג אותן איפשהו (גם הילדה רוצה למחרת לשאול את הילד המלוכלך 'איפה משיגים עיניים נוצצות'), וכשהוא יגיד לך, ניסע ונביא לך גם'.

[ח]

חוסר סבלנות, קוצר רוח ('ועד מחר?'), הם אופנים של קיום והרגשת-עצמי, גם של דרכי-המגע עם המציאות, גם אופנים של עמידה שלי מול העתיד ושל עמידה מול העתיד שלי. הילדה מקדימה את בואה לגן 'מוקדם-מוקדם', אבל זה לא עזר לה'. הילד המלוכלך מגיע אחרון, הרבה אחרי כולם. כשהוא בא, היא לא מאבדת 'אפילו שנייה': 'תגיד, ילד', היא מדלגת מעליו ופונה 'שר' לעיניים הנוצצות שלו, 'מאיפה יש לך עיניים כאלה נוצצות?' הדילוג על הילד מאפיין את שיחתה עם הילד גם בהמשך, כשבתשובתה לגילויי האהבה שלו -- לעת עתה מבלי לנקוב בשם מושאה -- היא מסכמת ('טוב, אמרה הילדה') ואומרת, "זה לא ממש חשוב, וזה גם לא בדיוק פותר את הבעיה שלי". ובהמשך, כשהגילוי הופך לוידי אהבה כלפיה, היא מסבירה לו מדוע היא לא יכולה להיות חברה שלו, באשר 'היא ילדה מאוד חכמה ומקובלת', והוא 'סתם ילד מלוכלך'. פה ושם

נוצרים אמנם בקיעים בחפזונה של הילדה, ניצנים של שתיקה, פליאה, הפתעה, ואפילו צער; ברגעים אלה היא נוגעת בו בכף היד הקטנה שלה. אבל לתשומת-הלב שהיא המצע להבלחות האלה נדרשות התעכבות והשתהות, ואילו לילדה 'כבר לא נשארה הרבה סבלנות, ו[היא] חזרה למקום שלה'. הדילוג הזה אינו רק על הילד, אלא גם על מרווח-הזמן בין הציפייה לבין מילויה, ומכיוון שהחיים הם לעולם בסימן ציפייה, הדילוג הוא דילוג על החיים. 'ועד מחר? עד מחר תשני'.

[ט]

מנקודת ראותה של הילדה, קסמם של הדברים הנוצצים הוא בברק ובבוהק שלהם, הנוצצים נוצצים והעיניים נוצצות וגם השיניים האטומות נוצצות. למרות התעקשות אביה "שזה לא ממש אותו הדבר", היא עיוורת להבדל העמוק בין בוהק השיניים שמחזירות באטימותן את האור לבין המבט המאיר בעיניים שהוא צוהר לפנימיות. את צד הרמז והסוד שבנצנוץ -- "נצנוץ, נצנוץ כוכב נאה; עד מה לטיבך אשתאה!" (מיים קשים של דיקנס, תרגמה אסתר כספי, עם עובד, תל אביב תש"ל) -- אין הילדה מכירה. הכרה בקיומם-בכלל של רמזים, פתחים לסוד, וכל שכן פתיחתם, דורשות ישוב-הדעת, פנאי, שהות לבלוב, ואולי גם מאמץ פעיל (פְּשִׁחוּשְׁבִין תוֹרָה צָרִיף לְהִיּוֹת חוֹשֵׁב הַדְּבַר תוֹרָה שְׂרוּצָה לְחַדֵּשׁ בָּהּ, לְחַשֵּׁב וְלַחְזֹר בְּמַחְשָׁבְתוֹ אוֹתוֹ הַפְּסוּק אוֹתוֹ הָעֲנִין כְּמָה וְכְמָה פְּעָמִים הַרְבֵּה מְאֹד, וְלְהִיּוֹת נוֹקֵשׁ וְדוֹפֵק עַל הַפֶּתַח עַד שִׁפְתָּחוּ לוֹ, שיחות ה'רן נח'); חיפזון, חוסר-סבלנות, מסיחים את הדעת מלהתעכב ומלהשתהות, הודפים אותה, מבטיחים שמגעה עם המציאות יישאר חיצוני ויהיה מגע עם החיצוני. הפזרנות הנוצצת שלה בפורים, כשהיא "פזרה נוצצים על כל ילד שעבר לידה", היתה "תחפושת מאוד משכנעת", ומי שלא מכיר את הילדה היה יכול 'ישר' להאמין "שהיא באמת פיה", אבל הגננת הילה (שמבינה משהו במשחקי האור והצל) והקוראים מבינים שכוחה של התחפושת הוא לכל היותר לזכות את הילדה במקום ראשון בתחרות, ומה ש'ישר מאמינים' אינו בהכרח חודר מתחת לפני השטח. היא אולי נוצצת, אבל היא אינה מנצצת לקסם לסוד ולאין.

המבריק והמבהיק בולט על פני השטח, הוא מכהה באורו את הצבעים האחרים שבסביבתו, מנצח בכל תחרות עימם, ראש וראשון להם. 'הוא הכי יפה מכל הצבעים', 'היא זכתה במקום ראשון בתחרות', ובכלל, היא מלכת הגן, ברצונה מצווה וברצונה מחרימה, ו'כולן רוצות להיות חברות שלה'. המבריק והבוהק מושך תשומת לב; אבל הוא אינו יכול למשוך את הלב, לכשף אותו, להעלים מן העין את המתחרים האחרים. הזריחה וההתנוצצות, לעומת זאת, מגלות טפח ומכסות אינסוף; הגילוי הוא מעט מן המעט ותמיד רומז שואף שואב למעמקים הנסתרים. כִּי גִדְלַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךְ אִי אֶפְשָׁר לומר לְחַבְרוֹ, וְאֶפְלוּ לְעֲצָמוֹ אִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר מִיּוֹם לְיוֹם לְפִי מַה שֶׁמְזַרְיֵחַ לוֹ וּמִתְנוּצֵץ לוֹ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, אִינוּ יְכוּל לְסַפֵּר לְעֲצָמוֹ לְיוֹם שְׁנֵי הַזְרִיחָה וְהַתְנוּצָצוֹת שֶׁל גִּדְלָתוֹ יִתְבַּרְךְ שְׁהִיָּה לוֹ אֶתְמוֹל.

[י]

מנקודת ראותה, הילדה מכניסה את עיניו הנוצצות של הילד המלוכלך לכפיפה אחת עם הנוצצים שבשמלה ובבוהה, נעלי הבלט, השיניים ושאר הנוצצים שהיא אוהבת. פירוש הדבר שהיא רואה 'לעיניים ולא ללב', את העיניים ולא דרכן. אופי זה של ראייתה בולט שבעתיים במפגש עם הילד המלוכלך, שעניו זהירות משום שליבו יוצא אליה: נוכח מבט נוקב, מפלש, או אוהב (אלו בחינות שונות, אך לא בהכרח מוציאות זו את זו), אנו עלולים להרגיש אי-נוחות או מועקה, חשופים יותר מדי, נתבעים יותר מדי; אבל ראייתה של הילדה זרה עד כדי כך לטיבן של העיניים כצוהר לנפש וכמפלשות נפש בנפש, שאין היא מופרעת כלל ממהלכה. אמנם 'הילד המלוכלך הצליח להפתיע אותה' ולכן היא שותקת רגע, אבל לאלתר היא מסגלת לעצמה את נימת הדיבור המחנכת-דידקטית של אביה, פרדיגמה מובהקת של דיבור חיצוני, דיבור-מן-השפה-ולחוץ ולא דיבור-היוצא-מן-הלב, כי 'כבר לא נשארה לה הרבה סבלנות'. (ספקנים יכולים לתהות כיצד יכול הילד להמשיך ולהתנוצץ אליה, האם אין מבטו המפולש מחמיץ אותה ושוגה בדימויות שווא? האם בכלל אליה הוא מפולש? ושמה כל מפולשות שאינה 'תהום אל תהום קורא' היא אשלייתית וכוזבת?)

[יא]

אך לאמתו של דבר, האמירה ש'הילדה לא מופרעת כלל ממהלכה' אינה כל האמת. בעיניו של הילד המלוכלך, הילדה פוגשת עדות לגבולות הכוח שלה ולגבולות עולמה. ראיית-המציאות שלה כראיית המציאות-שלה אמנם מפלסת לה דרכים בעולם, הלהיטות והאדנות שלה כופפות אותו והוא מצייט -- אמה באה בריצה, אביה מוכרח לקחת אותה, היא 'ילדה מאוד חכמה ומקובלת', היא מצווה על ילדות בגן ומארגנת חרמות על מי שאינה מסכימה -- אבל יש שערים שלהיטות ואדנות אינן יכולות לפתוח, וטריטוריות שהן אינן יכולות לכבוש (אפשר לתור אותן, להתארח בהן, רק בכוח אי-הכוח); עיניים נוצצות יזריחו התנוצצויות בעיני המתבונן רק אם הוא יענה ויתמסר להן. תשוקתו-השתוקקותו של הילד המלוכלך היא היפוכה של להיטות ואדנות. הוא לא מרקיד את סביבתו לחלילו, דורך על במותי-ארץ, אלא להיפך -- המגע שלו עם המציאות הוא מגע נרתע ורך, על גבול השלומימאלי ולפעמים חוצה את הגבול הזה. היא צועקת וכוועסת, מדברת,

משכנעת ומסבירה, ואילו הוא ממלמל ומגמגם, נבהל, מתנצל ומתבייש, ובעיקר שותק -- 'שותק ויושב תמיד רחוק', 'יושב תמיד בצד ושותק כל הזמן'.

אדנות ולהיטות אינן יכולות לפתוח שערים שמחייבים היפתחות והיענות. אבל אפילו בטריטוריה שלהן, כשהן מבקשות להתקשט בדברים נוצצים-מבריקים, הן עתידות סוף כל סוף להיתקל בגבול; וכשהן קורה, הן עצמן מתגלות כמועקה, כמין כלא שאי-אפשר להימלט ממנו. 'כל הסיפורים והשירים והריתמיקות לא הצליחו להעביר את העצב הזה', ואפילו כשנדמה לרגע 'שכבר כמעט הצליחה להפסיק לחשוב על זה', חוזרות עיני הילד ומעוררות בה את להיטותה-תסכולה. ואז, 'בכל עת אשר היא רואה' את עיני הילד, 'כל זה איננו שווה' לה.

[יב]

הסיפור מעיד על עצמו שהוא סיפורה של הילדה ('זה סיפור על ילדה שאהבה דברים נוצצים'), אבל באמצעות התיאורים והדיאלוגים הוא מדובב גם את הילד המלוכלך, מרצד בין נקודות הראות השונות ו'ממשש' את הניגוד ביניהן. המשפט שחותם את 'הסיפור על ילדה שאהבה דברים נוצצים' עושה בתמצית את מה שהסיפור כולו עושה, ומביא לשיאו, מבעד לעיניה, את פעולתה המחריבה, המתסכלת, של נקודת הראות האחת על האחרת. מה שמעצים את התסכול הוא התובנה שכל אחת מנקודות הראות מנותבת במהלכה שלה, ומה שפוגעני לעינים הקמציניות הוא דווקא שפיעתן של העיניים הנדיבות.

'העיניים שלו, כאילו בשביל להכעיס, רק נהיו יותר ויותר נוצצות'. המשפט נאמן בעיקר לנקודת הראות של הילדה, ומזמן חרך-הצצה לראייתו הכוספת נוהרת-תרת-משמע של הילד המלוכלך רק בעקיפין, כמבעד למיסוך של עיניה. מבטיהם של הילדה ושל הילד אמנם נפגשים, אבל מפגש המבטים אינו מגע של ראייה הדדית, אלא, מנקודת ראותה, של התנגשות והתגרות. בעקיפין אנו משערים (מה ש'אי אפשר לִפְהָ לְסַפֵּר, רַק כָּל חֵד לְפִי מֵה דְמִשְׁעֵר בְּלִבָּהּ) את ההתפשטות וההתרחבות של מבט העריגה של הילד בעל העיניים הנוצצות, אבל במוחש ובישירות אנו חשים את 'הקיצוץ בנטיעות', את חוסר-האונים ואת תחושת המחנק של הילדה, שמבטה נהדף וחוזר ונהדף מהבוהק, ו'ש'כבר אף פעם לא יהיו לה עיניים נוצצות'.